

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ”
(для бакалаврів)**

Київ

ДП «Видавничий дім «Персонал»
2011

МАУП

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Повсякденне життя насичене конфліктами. Актуальність вивчення цього феномена як самостійної одиниці політичної науки зумовлюється загостренням різних типів конфліктів як у нашій державі, так і в інших посттоталітарних країнах.

Сучасний стан українського суспільства потребує фундаментального вивчення суспільно-цивілізаційних та ненасильницьких форм вирішення соціальних і політичних конфліктів, адже вміння управляти конфліктами є однією з найважливіших умов підтримання соціально-політичної стабільності як у межах однієї держави, так і у світовому просторі.

Мета підготовлених рекомендацій з курсу “Теорія політичних конфліктів” — ознайомити студентів з такими вузловими питаннями політичної конфліктології, як політичний конфлікт, умови його виникнення, суб’єкти та об’єкти політичних конфліктів, основні стадії політичних конфліктів, міжсистемний політичний конфлікт, міждержавний політичний конфлікт, етнополітичні конфлікти, прогнозування політичних конфліктів і методи їх вирішення.

Методичні рекомендації до навчального курсу “Теорія політичних конфліктів” сприяють формуванню у студентів системи базових знань про суспільно-політичні конфлікти, а також умінь і навичок цивілізованого їх розв’язання.

Складені за тематичним принципом, методичні рекомендації повинні допомогти студентам засвоїти з кожної теми лекційного заняття сутність питань, що розглядаються, надати допомогу, акцентувати увагу на найбільш важливих визначеннях, подіях та персоналіях. Рекомендації включають розгорнуті методичні коментарі до окремих тем курсу, питання до семінарських занять, які сприятимуть заглибленню студентів у поданий матеріал та вдосконалюватимуть здатність до самостійного аналізу та політичного прогнозу. Подається список основної та додаткової літератури з курсу.

Підготовлено старшим викладачем кафедри політології *Я. О. Татенко*

Затверджено на засіданні кафедри політології
(протокол № 5 від 29.01.09)

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії
управління персоналом*

Татенко Я. О. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Теорія політичних конфліктів” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. — 24 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Теорія політичних конфліктів”, загальні вказівки щодо теми рефератів, організації самостійної роботи студентів та підготовки до окремих тем, теми рефератів, теми для самостійного опрацювання, питання для самоконтролю та список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2011
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Особливості соціального конфлікту і передумови його зародження в політичній сфері
1	Суспільно-політичні основи виникнення соціальних конфліктів
2	Поняття та внутрішня структура соціального конфлікту
3	Соціальний конфлікт як об’єкт дослідження у філософсько-політичній думці
4	Причини, типології та функції соціальних конфліктів
5	Економічні та психологічні детермінанти соціальних конфліктів
	Змістовий модуль II. Конфлікти у політичному просторі: особливості розвитку та шляхи вирішення
6	Предмет, методологічні основи політичної конфліктології
7	Політичний конфлікт і його характеристики
8	Виникнення політичного конфлікту, стадії розвитку
9	Основні різновиди політичних конфліктів у сучасному світі
10	Поняття і механізм управління політичним конфліктом
11	Збройні конфлікти в сучасному світі
12	Шляхи вирішення політичних конфліктів
13	Політична криза як форма політичного розвитку
14	Проблема місця та ролі силового примусу у вирішенні політичного конфлікту
15	Суспільний консенсус як метод та спрямованість політичного життя
16	Проблеми та перспективи “безконфліктної” модернізації
	Разом годин: 108

ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НАД КУРСОМ “ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ”

Програма курсу “Теорія політичних конфліктів” містить плани семінарських та практичних занять, що розвивають та закріплюють навички аналізу, оцінки, прогнозування політичної ситуації, політичних відносин та вироблення політичних рішень.

Метою цього навчального курсу є ознайомлення студентів з такими вузловими питаннями політичної конфліктології, як політичний конфлікт, умови його виникнення, суб’єкти та об’єкти політичних конфліктів, основні стадії політичних конфліктів, міжсистемний політичний конфлікт, міждержавний політичний конфлікт, етнополітичні конфлікти, прогнозування політичних конфліктів і методи їх вирішення.

Самостійна робота студентів включає в себе підготовку до участі в семінарах та практичних заняттях, підготовку контрольних. Мета: розуміння значення впливу конфліктних процесів сучасності на розвиток політичної ситуації в світі; придбання навичок аналізу політичного процесу, спираючись на історичний досвід; розгляд варіантів вирішення тих чи інших конфліктних ситуацій.

Метод: індивідуальне дослідження з подальшим корегуючим контролем, колективні обговорення.

Освоєння програми дасть змогу студентам отримати нові знання стосовно:

- розуміння понять “політична напруга”, “політичний конфлікт”, “управління політичним конфліктом”;
- змін у світовому політичному просторі в різні часи;
- розуміння ролі вирішення політичних конфліктів мирним шляхом;
- усвідомлення особливостей політичних конфліктів у перехідних суспільствах;
- суспільно-політичних основ виникнення соціальних конфліктів;
- економічних та психологічних детермінант соціальних та політичних конфліктів;
- виникнення політичного конфлікту та стадій його розвитку;

- основних різновидів політичних конфліктів у сучасному світі;
- поняття і механізму управління політичним конфліктом;
- шляхів вирішення політичних конфліктів;
- політичної кризи як форми політичного розвитку;
- проблеми місця та ролі силового примусу у вирішенні політичного конфлікту.

До самостійної роботи студента може входити:

- Робота з рекомендованою літературою.
- Підготовка доповідей та їх обговорення на семінарах.

Результатом самостійної роботи студентів повинно стати вдосконалення набутих знань та навичок з курсу.

ЗМІСТ *дисципліни* **“ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ”**

Змістовий модуль I. Особливості соціального конфлікту і передумови його зародження в політичній сфері

Тема 1. Суспільно-політичні основи виникнення соціальних конфліктів

Тема 2. Поняття та внутрішня структура соціального конфлікту

Тема 3. Соціальний конфлікт як об’єкт дослідження у філософсько-політичній думці

Тема 4. Причини, типології та функції соціальних конфліктів

Тема 5. Економічні та психологічні детермінанти соціальних конфліктів

Методичні рекомендації щодо вивчення теми

Вивчення проблематики політичних конфліктів потрібно розпочати з розуміння поняття соціального конфлікту. Соціальний конфлікт лягає в основу багатьох політичних конфліктів і тому без аналізу цієї складової конфліктології розуміння політичного конфлікту буде неповним.

Суспільне життя є складним і багатовимірним, а тому виникає величезна кількість перехрещення різних інтересів, що у свою чер-

гу викликає певну дисгармонію. Студентам обов’язково треба звернути увагу на цей фактор з самого початку вивчення дисципліни.

Важливими питаннями при розгляді перших тем є розуміння системи внутрішньої соціально-політичної адаптації індивіда до політичного процесу, розгляд психологічних факторів загальних та конкретних цілей всього суспільного організму та мікрогруп, прагнення до соціального об’єднання, усвідомлення системи соціальної стратифікації населення та влади як соціального організму.

Розглядом конфліктних основ соціокультурної та соціальної сфери закінчується перший етап вивчення поняття соціального конфлікту.

Далі слід перейти до вивчення теоретичних основ поняття конфлікту. Звернути увагу на найважливіші ознаки та системний характер конфлікту. Проаналізувати погляди Р. Макка, Р. Снайдера, М. Шиманського та інших теоретиків конфліктної теорії.

Співвідношення понять “соціальний конфлікт”, “боротьба”, “антагонізм”, “революція”, “еволюція” та ін. зробить результат розуміння теорії більш глибоким. Суперечності, інтереси, реалізація, задоволення суперечностей є основою наукового осмислення суті поняття “соціальний конфлікт”.

Цікавими є перші спроби осмислення природи суспільного конфлікту в історії політичних вчень (Геракліт, Епікур та ін.). Відображення системи соціальних інтересів та цінностей в теоретичній політичній свідомості. Ф. Бекон, Т. Мор, О. Лассо розглядали причини та природу будь-якого соціально-особистісного конфлікту. Детермінація конфліктів природою влади як такою.

Звертаючись до просвітницьких теорій, особливу увагу слід приділити політико-правовим доктринам про конфлікти та конфліктні відносини (Ш. Монтеск’є, Д. Дідро, Ж. Ж. Руссо, Ф. Вольтер та ін.). Вплив егоцентричності та гуманістичної спрямованості політичної теорії Ренесансу на формування раціональної конфліктної теорії. Системоутворююча конфліктна модель у марксизмі.

Концепції національних та загальносоціальних конфліктів у політичній теорії Д. Донцова, М. Драгоманова, М. Міхновського та ін. значно розширяють кругозір студента. “Позитивна модель функціонування конфлікту” Л. Козера є важливим етапом розуміння суті конфлікту.

Особливості оцінювання, вирішення конфлікту як відображення внутрішнього стану людини розглядаються у творах представників німецької класичної філософії.

Обов'язково треба розглянути модернізаційні теорії Р. Дарендорфа, К. Боулдінга та ін.

Після розгляду теоретичних основ конфліктології логічно перейти до розгляду причин виникнення конфліктів і їх типології. Важливо звернути увагу на загальносоціальні, системні причини соціальних конфліктів. Несумісність претензій сторін при обмеженій можливості їх задоволення є генератором конфліктних відносин індивідів та групових суб'єктів.

Типологія конфліктів є досить багатогранною, тому розглянути треба різні підходи для більш докладного розуміння. Приклади типологій соціальних конфліктів: аналітична, суб'єктно-об'єктна, цілеспрямовуюча та ін. Важливо проаналізувати позитивні та негативні функції конфлікту.

Останнім етапом вивчення першого модуля в самостійній роботі студента є розгляд індивідуального ставлення людини до соціального життя. Комплекс сприйняття та реалізації потенційних можливостей людини. Роль цілей соціуму та індивіда. Суспільний розподіл праці, новітня державна система, функціонування власності та певний режим суспільних благ — основа внутрішньої детермінації людини на конфліктне мислення та конфліктну поведінку. Зв'язок економічних та інших соціальних інтересів також може лягти в основу виникнення конфліктів.

Питання для самоперевірки

1. Проаналізуйте основні підходи до визначення поняття соціального конфлікту.
2. Загальносоціальні основи репрезентативності інтересів у сучасному соціальному конфлікті.
3. В чому полягає зв'язок розвитку людської особистості та формування соціального розуміння конфліктності соціального буття?
4. Назвіть соціально-психологічні принципи соціальних конфліктів.
5. Зародження розуміння соціальних конфліктів у країнах Стародавнього Сходу.
6. Конфліктні теорії суспільного інтересу та законності в Стародавній Греції.

7. Формальні основи розуміння соціального конфлікту в Стародавньому Римі.
8. Місце релігійних догматів у вирішенні конфлікту статусу в середньовічній Європі.
9. Соціально-конфліктні теорії Нового часу (Ж. Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є та ін.).
10. Новітні конфліктні теорії (Р. Дарендорф, Л. Козер, К. Боулдінг). Позитивістське та аналітичне в цих теоріях.
11. Проблема конфліктогенних факторів в українській політології (Д. Донцов, В. Липинський).
12. Підходи та основні параметри класифікацій соціальних конфліктів. Приклади типологій соціальних конфліктів.
13. Моделі функціонування соціальних конфліктів: загальна, позитивістська, консенсуальна, системна та ін.
14. Місце та функції соціальних конфліктів у суспільному житті.
Література [8; 10; 13; 14; 20; 23; 26; 30; 31; 35; 40; 43; 47; 49; 51; 54; 58–60; 64; 66]

Змістовий модуль II. Конфлікти у політичному просторі: особливості розвитку та шляхи вирішення

Тема 6. Предмет, методологічні основи політичної конфліктології

Тема 7. Політичний конфлікт і його характеристики

Тема 8. Виникнення політичного конфлікту, стадії розвитку

Тема 9. Основні різновиди політичних конфліктів у сучасному світі

Тема 10. Поняття і механізм управління політичним конфліктом

Тема 11. Збройні конфлікти в сучасному світі.

Тема 12. Шляхи вирішення політичних конфліктів

Тема 13. Політична криза як форма політичного розвитку

Тема 14. Проблема місця та ролі силового примусу у вирішенні політичного конфлікту

Тема 15. Суспільний консенсус як метод та спрямованість політичного життя.

Тема 16. Проблеми та перспективи “безконфліктної” модернізації

Методичні рекомендації щодо вивчення теми

Самостійну роботу на другим модулем потрібно розпочати з розгляду теоретичних основ політичної конфліктології. А саме, дослідити становлення та відокремлення політичної конфліктології як науки та її зв'язок з іншими політичними та загальногуманітарними науками. Розглянути суб'єктний склад конфліктів: групи, інститути, індивідууми, їх загальну характеристику.

Згадати категорії політичної конфліктології: політика, влада та пов'язані з ними інститути і процеси. Особливий інтерес викликає зв'язок політико-владної основи конфлікту з інститутом громадянського суспільства.

Потім проаналізувати методи дослідження політичного конфлікту: структурно-функціональний, аналітичний, порівняльно-історичний; методи моделювання. Теорія ігор та її значення в сучасній політичній конфліктології дає студенту ширше розуміння феномена політичного конфлікту.

Поняття суб'єкта та об'єкта політичного конфлікту, їх системне відображення в політичному житті суспільства; аналіз системи об'єктів політичних конфліктів; кореспондуючий зв'язок між суб'єктами політичного конфлікту; функції та зміст політичного конфлікту; предмет та роль політичного конфлікту — обов'язкові питання самостійного опрацювання перших тем другого блоку.

Наступним етапом вивчення курсу є опрацювання більш прикладних тем, які несуть у собі глибинне розуміння понять політичної конфліктології. Особливо важливу роль у розвитку політичних конфліктів відіграють державні інтереси, тому в обов'язковому порядку студенти повинні проаналізувати роль держави в розвитку конфліктів. Далі логічно перейти до не менш важливого поняття системного політичного конфлікту — його основних ланок та зв'язку з політичною системою. Процес управління, зворотний зв'язок між владою та підвладними. Демократична політична свідомість, намагання активізувати участь у політичному процесі (громадянська активність) — основа для виникнення типового (позитивного) політичного конфлікту.

Цікавими є питання проходження стадій розвитку політичного конфлікту та особливості переходу однієї стадії в іншу (аналі-

тична, цілеспрямовуюча, консолідаційна, наростаюча та ін.). Це питання треба розглядати в контексті різних наукових підходів до стадіального розвитку політичного конфлікту.

Класифікація політичних конфліктів займає важливе місце в політичній конфліктології. Є досить багато підходів до цього питання і студентам рекомендується розглянути і проаналізувати такі типи конфліктів, як сутнісні, галузеві, системні, міжсистемні, міжнародні, міждержавні, зовнішньополітичні та ін.

Особливу увагу рекомендується приділити міжсистемним політичним конфліктам, змісту та основним компонентам міждержавного політичного конфлікту, а також способам врегулювання міждержавних (зовнішніх) конфліктів методами міжнародно-правового характеру.

Розглянути роль міжнародних політичних організацій та їх конструкційно-функціональне значення у врегулюванні зовнішніх політичних конфліктів. Особливу увагу приділити діяльності Української держави з врегулювання зовнішніх конфліктів різних типів.

Студентам рекомендується звернути увагу на те, що не існує спонтанних чи хаотичних політичних конфліктів. Процес управління політичним конфліктом займає серйозне місце у вивченні курсу.

Закінчити першу частину другого модуля треба вивченням особливостей збройних конфліктів. Цей тип конфліктів займає окреме місце в політичній конфліктології. Треба навчитись чітко розрізняти поняття “військова провокація”, “військовий конфлікт” і “війна”, а також зрозуміти особливості такої класифікації. Конфлікти високої, середньої і низької інтенсивності; внутрішньополітичний збройний конфлікт; типологія внутрішньополітичних збройних конфліктів; основні форми збройного насильства у внутрішньополітичній боротьбі — ці питання закінчують розглядуваний блок.

Другу частину треба розпочати з розгляду суті поняття вирішення політичного конфлікту. Проаналізувати основні наукові школи та підходи до вирішення політичних конфліктів.

Потім перейти до вивчення методів та прикладних методик вирішення політичних конфліктів. Розібрати приклади впровадження окремих методик у політичне життя та розглянути внутрішні та зовнішні методи вирішення конфліктів. Принципи вирішення політичних конфліктів.

Важливим є питання розробки стратегій вирішення політичних конфліктів. Рекомендується розглянути такі стратегії врегулювання — превентивну і селективну. Вироблення кооперативної, консенсусної стратегії і тактики.

Наступне важливе питання — це оцінка конфліктної ситуації. Поліваріантність оцінювання результатів будь-якого політичного конфлікту (уникнення, відкладення, врегулювання, переговори та інші методики вирішення конфліктів).

При розгляді питань вирішення політичних конфліктів треба проаналізувати, з чого все починається. Ще раз звернутись до початкової стадії розвитку конфлікту, але з іншої точки зору — як на цій стадії вирішити конфліктну ситуацію. Сутність політичної кризи як загострення політичних конфліктів. Основні типи політичних криз: зовнішньополітична, внутрішньополітична. Види внутрішньополітичних криз (урядова, парламентська, конституційна) та їх характеристика. Форми політичної кризи: криза легітимності, криза ідентичності, криза політичної участі, криза розподілу. Способи виходу з кризового стану.

Наступним етапом є розгляд питань стабілізації політичної ситуації. Розглянути насильницькі та ненасильницькі засоби впливу та примусу в суспільному житті.

Четверта влада може бути як каталізатором розвитку конфлікту, так і можливістю його вирішення. Роль мас-медіа у розвитку та вирішенні політичних конфліктів (легітимізація застосування сили при вирішенні конфлікту).

Питання колективної безпеки держав і народів на сьогоднішній день досить актуальне. В умовах глобального спрямування світу на безконфліктне вирішення будь-яких спірних ситуацій виникає велика кількість організацій із врегулювання конфліктів. У рамках цього питання треба розглянути міжнародну систему врегулювання політичних конфліктів.

Як продовження вищезазначених питань треба проаналізувати поняття суспільного консенсусу: сутність, ціннісні та інституціональні характеристики. Консенсусна модель розвитку суспільства. Легітимізація політичних рішень та політичної системи через суспільний консенсус. Політична культура та політична свідомість у рамках суспільного консенсусу. Принципи вирішення конфлікту в консенсусній моделі (управління конфліктом, вивчення конфлікту та ін.).

Завершується блок вивченням модернізаційної ролі конфлікту та його позитивною спрямованістю. Розглянути вплив політичного конфлікту на інституціональну та ціннісну модернізацію. Проаналізувати систему “безконфліктної” внутрішньої модернізації.

Питання для самоперевірки

1. Предмет, структура, методи політичної конфліктології. Місце політичної конфліктології в системі наук про політику.
2. Розкрийте поняття політичного конфлікту. Співвідношення понять “соціальний конфлікт” та “політичний конфлікт”. Концептуальні засади розуміння політичного конфлікту.
3. Проаналізуйте внутрішню структуру, суб’єктно-об’єктні характеристики політичного конфлікту.
4. Розкрийте сутність та причини виникнення політичної кризи.
5. Назвіть основні форми політичної кризи, їх ознаки та шляхи врегулювання.
6. Розкрийте сутність формування конфліктуючих сторін як зародження політичного конфлікту.
7. В чому полягають практично-конфліктні дії, їх характеристика, обумовленість типом політичного конфлікту?
8. Процедура розв’язання як заключна стадія розвитку політичного конфлікту.
9. Людський фактор та інституціональний аспект внутрішніх (системних) політичних конфліктів.
10. Типологія внутрішніх політичних конфліктів. Теорія С. Чейза.
11. В чому полягає особливість розвитку внутрішніх політичних конфліктів? Функціонування вводу та виводу політичної системи в умовах конфлікту.
12. Міжсистемні політичні конфлікти та їх специфіка.
13. Розкрити особливості вирішення політичних конфліктів у міжсистемному політичному просторі.
14. Конфлікти в етнічному середовищі та їх особливості.
15. Основні підходи до аналізу причин, сутності та еволюції етнополітичних конфліктів.
16. Принципи та шляхи вирішення етнополітичних конфліктів.
17. Проаналізувати основні наукові школи та підходи до вирішення політичних конфліктів. Роль міжнародних організацій та інститутів.

18. Розкрити методологічні засади та принципи вирішення політичних конфліктів.
19. Методи і методика вирішення політичних конфліктів. Зв'язок з прикладною політологією.
20. Підстави, критерії та міра застосування військово-силового примусу у вирішенні політичних конфліктів.
21. Використання мас-медіа у військово-конфліктних ситуаціях.
22. Розкрити сутність суспільного консенсусу.
23. Умови досягнення політичного консенсусу, їх впровадження в сучасній Україні.
24. Розкрити роль консенсусу як універсального принципу демократії.

Література [9; 15; 21; 31; 33; 38; 45; 49–51; 53; 54; 61; 62; 66; 67]

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Рівні усвідомлення соціальних конфліктів: людина — природа, людина — людина, людина — соціум, людина — влада.
2. Погляди на соціальний та владний конфлікт Н. Макіавеллі.
3. Теоретичні основи та системи пізнання соціального конфлікту К. Поппера.
4. М. Грушевський про конфліктну основу соціального життя.
5. Теоретичні основи “конфліктної моделі суспільства”.
6. Суспільна злагода та конфліктогенні фактори сучасного суспільного розвитку.
7. Політичні конфлікти та політичні кризи при переході від тоталітарного до демократичного політичного режиму.
8. Способи виходу з кризового стану як проблема політичної конфліктології.
9. Систематизація внутрішніх політичних конфліктів В. Майненхау.
10. Причини виникнення та характеристики міжсистемних політичних конфліктів.
11. Особливості міждержавних політичних конфліктів: формально-правовий та політологічний аспекти.
12. Політичні передумови, генеза та сутність міжнаціональних конфліктів.
13. Проблема прогнозування етнополітичних конфліктів.

14. Оригінальні методики вирішення політичних конфліктів на різних стадіях розвитку політичних конфліктів.
15. Війна як метод вирішення етнополітичного конфлікту.
16. Політичний переворот: сутність, види, приклади.
17. Основні шляхи досягнення національної та соціальної злагоди в сучасному українському суспільстві.

Вказівки до написання реферату

Написання реферату є частиною вивчення курсу “Теорія політичних конфліктів”. Мета — систематизація, закріплення та розширення знань, отриманих з цієї навчальної дисципліни. При цьому важливо визначити основні напрями проведених досліджень, зробити критичний аналіз.

Фактичний і статистичний матеріал повинен бути професійно опрацьований і максимально актуалізований. Особливо потрібно прояснити, які з проведених реформ варто визнати успішним досвідом, можливим для транслявання в Україні. Окремо визначити невдалий досвід або такий, що не є придатним для українського соціально-економічного та культурного поля.

Студент може обрати будь-яку тему із запропонованого переліку, який є орієнтовним. Конкретну тему необхідно узгодити з викладачем. Обсяг реферату — до 15 сторінок друкованого тексту.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Рівні та гносеологічний аналіз окремих видів соціальних конфліктів.
1. Прикладні методи вирішення політичних конфліктів.
2. Основні напрямки дослідження сучасної політичної конфліктології.
3. Рольовий аналіз сторін політичного конфлікту.
4. Моделювання вирішення політичного конфлікту за допомогою одного з існуючих методів (за вибором студентів).
5. Інститути відстежування та вирішення конфліктів у демократично розвинутих країнах світу.
6. Соціологічний та формально-юридичний підходи до визначення поняття “соціальний конфлікт”.
7. Аналіз співвідношення понять “суспільний конфлікт”, “соціальний конфлікт”.

8. Гносеологічні основи соціального конфлікту.
9. Категоріальний апарат сучасної політичної конфліктології.
10. Система методів політичної конфліктології.
11. Основні класифікації внутрішніх політичних конфліктів.
12. Переговори: основні принципи, правила і процедури.
13. Основні рівні консенсусу, їх характеристика.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття соціального конфлікту та його характеристика.
2. Соціально-психологічні принципи соціальних конфліктів.
3. Гносеологічні основи соціального конфлікту.
3. Підходи до визначення поняття соціального конфлікту (Г. Спенсер, Г. Зіммель, Р. Коллінз, Р. Дарендорф, Л. Козер та ін.).
4. Особливості розуміння соціальних конфліктів у Стародавньому Сході.
5. Конфліктні теорії суспільного інтересу та законності в Стародавній Греції.
6. Основи розуміння соціального конфлікту в Стародавньому Римі.
7. Вирішення конфлікту статусу в середньовічній Європі.
8. Соціально-конфліктні теорії Нового часу (Ш. Монтеск'є, Ж. Ж. Руссо).
10. Аналіз конфліктогенних факторів у працях Д. Донцова, В. Липинського.
11. Проблема соціального та владного конфлікту в поглядах Н. Макіавеллі.
12. Теоретичні основи соціального конфлікту та системи його пізнання К. Поппера.
13. М. Грушевський про конфліктну основу соціального життя.
14. Концепція позитивно-функціонального конфлікту Л. Козера.
15. Сутність концепції соціального конфлікту Р. Дарендорфа.
16. Загальна теорія конфлікту К. Боулдінга. Дві моделі соціального конфлікту: статична і динамічна.
17. Загальна та позитивістська моделі функціонування соціальних конфліктів.
18. Консенсуальна, системна моделі функціонування соціальних конфліктів.
19. Типи соціальних конфліктів.

20. Роль та функції соціальних конфліктів у суспільному житті.
21. Конфліктні фактори сучасного суспільного розвитку.
22. Сутність та система виникнення соціального напруження як соціального явища.
23. Практична та політико-теоретична цінність конфлікту.
24. Предмет, методологічні основи політичної конфліктології.
25. Місце політичної конфліктології в системі наук про політику.
26. Основні категорії політичної конфліктології та їх зміст.
27. Політичний конфлікт як форма взаємовідносин між особами, партіями, політичними та соціальними групами, державами з приводу влади.
28. Співвідношення понять “соціальний конфлікт” і “політичний конфлікт”.
29. Політичні інтереси і суперечності як об’єктивні та суб’єктивні передумови виникнення конфліктів.
30. Форми, моделі, типи і функції політичного конфлікту, механізми його динаміки.
31. Структура, суб’єкт-об’єктні характеристики політичного конфлікту.
32. Джерела і чинники конфлікту.
33. Учасники конфлікту, їх характеристики.
34. Методологія та практика вирішення конфліктних проблем.
35. Конституційні основи та правові норми врегулювання конфліктних ситуацій.
36. Основні способи вирішення конфліктів, їх характеристика та підходи до їх визначення (Д. Аптер, Е. Нордлінжер, Дж. Бертон).
37. Система методів дослідження політичних конфліктів.
38. Внутрішні (системні) політичні конфлікти: інституціональний та психологічний аспекти.
39. Типологія внутрішніх політичних конфліктів. Теорія С. Чейза.
40. Особливості розвитку внутрішніх політичних конфліктів.
41. Систематизація внутрішніх політичних конфліктів В. Майненхау.
42. Функціонування вводу та виводу політичної системи в умовах конфлікту.
43. Міжсистемні політичні конфлікти та їх особливості.
44. Типологія міжсистемних політичних конфліктів.

45. Специфіка прикладних методик вирішення політичних конфліктів у міжсистемному політичному просторі.
46. Причини виникнення та характеристика міжсистемних політичних конфліктів.
47. Методологічні засади та принципи вирішення політичних конфліктів.
48. Особливості міждержавних політичних конфліктів.
49. Основні методи та принципи вирішення міждержавних політичних конфліктів, їх характеристика.
50. Типологія конфліктів за Р. Далем.
51. Методика дослідження політичного конфлікту: основні етапи, їх характеристика.
52. Компроміс і консенсус як засоби вирішення політичних конфліктів.
53. Сутність демократичного процесу контролю над конфліктними ситуаціями, його процедури.
54. Використання методик вирішення політичних конфліктів на різних етапах їх розвитку.
55. Роль політико-правової культури у виробленні стратегії вирішення політичних конфліктів.
56. Переговорний процес, його основні принципи.
57. Політична криза: сутність та причини виникнення.
58. Види політичної кризи, їх ознаки.
59. Внутрішньополітична криза, етапи її розвитку та прояв.
60. Форми політичної кризи, шляхи виходу з кризового стану.
61. Політичні конфлікти та політичні кризи при переході від тоталітарного до демократичного політичного режиму.
62. Криза політичної участі: способи та шляхи її подолання.
63. Способи виходу з кризового стану, їх специфіка.
64. Конфлікти в етнічному середовищі та їх особливості.
65. Основні підходи до аналізу причин, сутності та еволюції етнополітичних конфліктів.
66. Прогнозування етнополітичних конфліктів.
67. Принципи та основні шляхи вирішення етнополітичних конфліктів.
68. Зміст, спрямованість та взаємозалежність етнополітичних і політико-релігійних конфліктів.
69. Консенсуальні процедури та методики вирішення конфліктів.
70. Сутність суспільного консенсусу.

71. Умови досягнення суспільно-політичного консенсусу.
72. Консенсус як універсальний принцип демократії.
73. Механізми формування демократичного консенсусу в умовах перехідного суспільства.
74. Стадії розвитку політичного конфлікту. Формування сторін конфлікту як перша стадія розвитку конфлікту, її характеристика.
75. Конфліктно-практичні дії та розв'язання як стадії розвитку політичного конфлікту, їх специфіка.
76. Проблема насильства та ненасильницької боротьби в суспільному житті.
77. Ідея ненасилля у вітчизняній та зарубіжній соціально-політичній і філософській думці та суспільній практиці.
78. Збройний конфлікт як особлива стадія політичного конфлікту.
79. Методи уникнення збройної стадії розвитку конфлікту.
80. Ненасильницькі засоби впливу та примусу в практиці світової політики.
81. Приклади наукових підходів до стадіального розвитку конфлікту.
82. Міжнародні політичні організації та їх конструктивно-функціональна роль у врегулюванні зовнішніх політичних конфліктів.
83. Основні шляхи і засоби досягнення та дотримання національної та соціальної злагоди в сучасному українському суспільстві.
84. Діяльність Української держави із врегулювання зовнішніх конфліктів різних типів.
85. Проблема стабілізації політичної обстановки.
86. Соціально-політичні конфлікти та модернізація.
87. Система “безконфліктної” внутрішньої модернізації.
88. Поліваріантність оцінювання результатів будь-якого політичного конфлікту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Авдиевский Г. Г.* Основы современных социальных конфликтов. — М., 1956.
2. *Авксентьев В. А.* Этнические конфликты, история и типология // Социс. — 1996. — № 12.
3. *Анискевич А. С.* Политический конфликт. — Владивосток, 1994.
4. *Арцибасов И. Н.* Вооруженный конфликт: право, политика, дипломатия. — М., 1990.
5. *Баккель А.* Современные интерпретации конфликтного поведения. — СПб., 1995.
6. *Бекешкіна І. Е.* Конфліктологічний підхід до сучасної ситуації в Україні. — К., 1994.
7. *Скотт Дж. Г.* Конфликты: пути их преодоления. — М., 1997.
8. *Дмитриев А. В., Кудрявцев В. Н., Кудрявцев С. В.* Введение в общую теорию конфликтов. — М., 1993.
9. *Дойч М.* Разрешение конфликта. Конструктивные и деструктивные процессы // Социально-политический журнал. — 1997. — № 1.
10. *Доронина М. И.* Международный конфликт. — М., 1993.
11. *Дружинин В. В., Конторов Д. С., Конторов М. Д.* Введение в теорию конфликта. — М., 1994.
12. *Зимин Г. И.* Политические конфликты. — М., 1994.
13. *Кудрявцев В. А.* Политическая конфликтология. — М., 1996.
14. *Моххель Р.* Основы современной теории социального конфликта. — М., 1996.
15. *Полторак А. И., Савинский Л. И.* Вооруженные конфликты и международное право. — М., 1990.
16. *Прегуриус Р.* Теория конфликта // Полис. — 1991. — № 5.
17. *Спивак А. Н., Дегтяр В. А.* Современная политическая конфликтология. — М., 1994.
18. *Тимофеев А. П.* Политические конфликты: к новому значению понятия. — М., 1996.
19. *Храмов В. О., Леонова Н. Е.* Технология разрешения политических и трудовых конфликтов: мировой опыт. — Минск, 1996.
20. *Чесс Р.* Политическая конфликтология. — СПб., 1996.

Додаткова

21. *Аквинский Ф.* Основы христианской этики. — М., 1964.
22. *Андреев С. С.* Политические интересы и политические отношения // Социально-политические науки. — 1991. — № 6.
23. *Андрущенко В. П., Михальченко М. І.* Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. — К., 1996.
24. *Бернд П.* Классовая борьба или социальный конфликт. — М., 1976.
25. *Бородкин Ф. М.* Внимание: конфликт. — Новосибирск, 1989.
26. *Вебер М.* Избранные произведения. — М., 1990.
27. *Вольский А. И.* Экономическая реформа и экономический конфликт // Общество и экономика. — 1992. — № 1.
28. *Вятр Е.* Социология политических отношений. — М., 1979.
29. *Гаджиев К. С.* Политическая наука. — М., 1996.
30. *Гузенкова Т.* Синдром положительного примера // Свободная мысль. — 1993. — № 3.
31. *Гумилев Л.* Мифы и реальность этносферы. — М., 1995.
32. *Дидро Д.* Мысли об обществе. — М., 1964.
33. *Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії.* — К., 1993.
34. *Етнополітичні конфлікти у посттоталітарному просторі.* — К., 1999.
35. *Запрудский Ю. Г.* Социальный конфликт. — Ростов н/Д, 1992.
36. *Запрудский Ю. Г., Симонов В. А.* Социальные и политические конфликты. — М., 1996.
37. *Здравомыслов А., Матвеева С.* Межнациональные конфликты в России и постсоветском пространстве. — М., 1995.
38. *Иванов В. Н., Смолянский В. Г.* Конфликты и конфликтология. — М., 1994.
39. *Ішмуратов А. Т.* Конфлікт і згода. — К., 1996.
40. *Йордан М. В.* К концепции межнациональных конфликтов // Социально-политические науки. — 1990. — № 3.
41. *Катаджян Г. С.* Этнополитология консенсуса-конфликта. — М., 1995.
42. *Короткий* політологічний словник. — К., 1991.
43. *Кропоткин П. А.* Взаимная помощь среди животных и людей как двигатель прогресса. — М., 1994.

44. *Кульчар К.* Политический конфликт // Политология вчера и сегодня. — М., 1991. — Вып. 3.
45. *Макк Р.* Теоретические основы политического конфликта // Вестник РАН. — Сер. 12. — 1989. — № 5.
46. *Мала* енциклопедія етнодержавства / За ред. Ю. Римаренка. — К., 1996.
47. *Мацієвський Ю.* Деякі проблеми теорії конфліктів та насильства // Генеза. — 1995. — № 3.
48. *Межнациональные отношения.* — К., 1992.
49. *Москвин П. П.* Некоторые методы изучения политических конфликтов и разрешения их на практике.
50. *Мурадян А. А.* Самая благородная наука. Об основных понятиях международно-политической теории. — М., 1994.
51. *Небоженко В. С.* Соціальна напруженість і конфлікти в українському суспільстві. — К., 1994.
52. *Нерсисянц В. С.* История политических и правовых учений. — М., 1996.
53. *Нечипоренко Л. А.* “Буржуазная” социология конфликта. — М., 1990.
54. *Овчинников В. Е.* Политические конфликты и кризисные ситуации // Социально-политические науки. — 1990. — № 10.
55. *Основы политической науки: Учеб. пособие для вузов /* Под ред. В. П. Пугачева. — М., 1995.
56. *Основы политологии: Курс лекций /* Отв. ред. В. Д. Бабкин, Н. И. Козюбра, В. В. Копейченков. — К., 1991.
57. *Пазенок В. С.* Соціальний конфлікт і соціальна злагода // Політика і час. — 1991. — № 17, 18.
58. *Политический словарь.* — М., 1996.
59. *Политология.* Сборник понятий и терминов. — М., 1995.
60. *Політологічний енциклопедичний словник.* — К., 1997.
61. *Політологія: Навч. посіб. /* За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. — К., 1998.
62. *Почепцов Г. Г.* Психологические войны. — М., 2000.
63. *Природа,* феноменологія та динаміка конфліктів у сучасному світі. — Чернівці, 1993. — Ч. 1, 2.
64. *Розрядка і конфронтація.* — К., 1989.
65. *Санистебан Л. С.* Основы политической науки. — М., 1993.
66. *Семенов В. С.* Конфликт и политическая система. — М., 1992.
67. *Снайдер Р.* Конфликты в политической жизни // Вестник РАН. — Сер. 11. — 1990. — № 4.
68. *Современная западная социология.* — М., 1994.
69. *Сорокин П. А.* Человек. Цивилизация. Общество. — М., 1992.
70. *Томенко М.* Реальні та удавані конфлікти в державній владі // Політична думка. — 1997. — № 1.
71. *Утченко С. Л.* Политические учения Древнего Рима. — М., 1988.
72. *Философия Древней Греции.* — Л., 1968.
73. *Фишер Р., Юри У.* Путь к согласию. — М., 1993.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Теорія політичних конфліктів”	4
Загальні вказівки щодо організації самостійної роботи студентів над курсом “Теорія політичних конфліктів”	5
Зміст дисципліни “Теорія політичних конфліктів”	6
Теми рефератів	14
Теми для самостійного опрацювання	15
Питання для самоконтролю	16
Список літератури	19

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *М. В. Дроздецька*
Комп’ютерне верстання *К. І. Мельник*

Зам. № ВКЦ-4605

Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк ротаційний трафаретний.

Ум. друк. арк. 1,40. Обл.-вид. арк. 1,00. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*